

MICHAEL ENDE

MOMO

WSOY

MICHAEL ENDE

MOMO

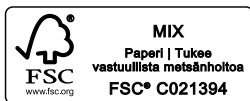
Merkillinen tarina
harmaista herroista ja tytöstä
joka antoi ihmisille takaisin ajan

TEKIJÄN KUVITTAMA

Suomentanut Marikki Makkonen

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Ensimmäinen painos

Saksankielinen alkuteos

Momo

© 1973, 2021 by Thienemann in
Thienemann-Esslinger Verlag GmbH, Stuttgart.
Suomenkielinen laitos © Marikki Makkonen ja WSOY 1977, 2025

Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-951-0-51629-4

Painettu EU:ssa
Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

*Yössä tuikit, tähtönen,
mistä tulet, tiedä en.
Etäällä liet ja lähellä.
Valo pieni, nimetön,
siru taivaan tähdistön:
tuikkios, tuikkios, ystävä.*

(VANHA IRLANTILAINEN
LASTENLAULU)

I

MOMON YSTÄVÄT

ENSIMMÄINEN LUKU

SUURI KAUPUNKI JA PIENI TYTTÖ

Kauan kauan sitten, kun ihmiset puhuivat vielä vallan toisia kieliä kuin nykyään, lämpimissä maissa oli jo suuria ja komeita kaupunkeja. Siellä kohosivat kuninkaitten ja keisarien palatsit, siellä polveilivat leveät kadut, kapeat kujat ja mutkittelevat polut ristiin rastiin, siellä oli ihania temppeleitä täynnä kultaisia ja marmorisia jumalankuvia, värikkäillä kauppatoreilla oli tarjolla tavaraa maan kaikista kolkista ja kansa kokoontui suurille kauniille aukioille vaihtamaan uutisia ja pitämään puheita tai kuuntelemaan, mitä muilla oli sanottavana. Ja ennen kaikkea kaupungeissa oli suuria teattereita.

Ne olivat samanlaisia kuin meidän sirkuksemme, mutta ne oli rakennettu kokonaan kivistä. Istuinrivit oli porrastettu niin, että koko katsomo oli kuin valtava suppilo. Monet teatterit olivat ylhäältä katsoen aivan pyöreitä, toiset olivat soikeita ja jotkut taas ison

puoliympyrän muotoisia. Tällaisia rakennuksia sanottiin amfiteattereiksi.

Toiset teatterit olivat isoja kuin jalkapallostadionit, toisiin mahtui töin tuskin pari sataa katsojaa. Toiset oli koristettu komeasti pylväin ja veistoksin, toiset olivat yksinkertaisia ja vaatimattomia. Amfiteattereissa ei ollut kattoa, niissä istuttiin aina sään armoilla. Siksi ylellisissä teattereissa pingotettiin istuinrivien yläpuolelle kultakankaisia mattoja suojaamaan katsojia auringon paah-teelta ja saderyöpyiltä. Vaatimattomissa teattereissa oli vain halpoja mattoja, jotka oli punottu kaisloista ja oljista. Kukin kävi siis sellaisessa teatterissa, johon hänellä oli varaa. Mutta kaikki kävivät teatterissa, sillä siihen aikaan ihmiset rakastivat näytelmiä yli kaiken.

Ja kun he näkivät ne järkyttävät tai hilpeät tapahtumat, joita näyttämöllä esitettiin, heistä oli kuin näytelmän elämä olisi jollakin ihmeellisellä tavalla ollut todellisempaa kuin heidän oma elämänsä. Ja he janosivat tätä toista todellisuutta.

Tuhansia vuosia on kulunut niistä ajoista. Muinaiset suuret kaupungit ovat sortuneet, temppelit ja palatsit luhistuneet. Tuuli ja sade, kylmyys ja polttava helle ovat hioneet ja murentaneet kivet, ja isoista teattereista ovat enää rauniot jäljellä. Muurien halkeamissa sirittävät nyt kaskaat yksitoikkoista lauluaan, joka kuulostaa siltä kuin itse maa huokuisi unissaan.

Mutta jotkut isot vanhat kaupungit ovat yhä suurkaupunkeja. Elämä on niissä tietenkin nykyään aivan toisenlaista. Ihmiset liikkuvat autoilla ja raitiovaunuilla, heillä on sähkö ja puhelimet. Mutta siellä täällä uusien rakennusten lomassa vilahtaa vielä pylvä, portti, muurinkulma tai vaikkapa amfiteatteri muistona menneiltä ajoilta.

Ja sellaisessa kaupungissa alkoi Momon tarina.

Suuren kaupungin eteläisellä laidalla, siellä missä jo aukenevat ensimmäiset pellot ja missä talot käyvät yhä vaatimattomammiksi, siellä pinjametsikön peitossa hämmöttävät pienen amfiteatterin rauniot. Tämä teatteri ei ollut muinaisaikoinakaan ollut komea rakennus, se oli ollut köyhien teatteri. Nykyään, tai siis Momon tarinan alkaessa, rauniot olivat jääneet miltei unohduksiin. Jokunen arkeologian professori kyllä tiesi ne, mutta hekään eivät niistä välittäneet, koska raunioissa ei ollut enää mitään tutkittavaa. Nähtävyytenäkään amfiteatteri ei pystynyt kilpailemaan muiden suurkaupungin houkutusten kanssa. Siksi sinne eksyikin vain sattumoisin joku turisti, joka kiipeili nurmattuneilla penkkiriveillä, piti pahaa ääntä, näppäsi kuvan muistoksi ja meni jälleen matkoihinsa. Silloin hiljaisuus palasi jälleen kivikehään ja kaskaat aloittivat loputtomasta laulustaan uuden säkeistön, joka ei missään suhteessa poikennut edellisistä.

Oikeastaan vain lähiseudun asukkaat tiesivät oudon pyöreän rakennuksen. He laidunsivat siellä vuohiaan, lap-

set pelasivat palloa amfiteatterin pyöreällä keskiaukiolla ja usein iltaisin rakastavaiset tapasivat raunioilla.

Mutta eräänä päivänä kulki huhu, että joku oli muuttanut asumaan raunioihin. Joku lapsi, pieni tyttö kai. Aivan varmasti ei osattu sanoa, sillä tulokkaalla oli kuuleman mukaan vähän oudot vaatteet. Hänen nimensä oli Momo tai jotakin sinne päin.

Momo näyttikin tosiaan hiukan omituiselta, ehkä suorastaan pelottavaltakin sellaisen mielestä, joka sattui pitämään siisteyttä ja järjestystä kovin suuressa arvossa. Hän oli pieni ja laiha, ja siksi kukaan ei pystynyt sanomaan, oliko hän vasta kahdeksan vai jo kahdentoista ikäinen. Hänellä oli hurja pikimusta kiharapörrö, joka ei ollut varmaan koskaan joutunut tekemisiin kamman tai saksien kanssa. Hänen silmänsä olivat hyvin suuret, kauniit ja sysimustat, ja samanväriset olivat hänen jalkansa, sillä hän kulki melkein aina avojaloin. Vain talvella hän pani joskus kengät jalkaan, mutta ne olivat eri paria, aivan erinäköiset ja sitä paitsi liian isot. Momo ei nimittäin omistanut mitään muuta kuin mitä itse oli löytänyt tai mitä hänelle oli annettu. Hänen hameensa oli ommeltu kirjavista tilkuista ja se ulottui nilkkoihin. Hameen päällä oli vanha, liian iso miestentakki, jonka hihat oli kääritty ranteista. Momo ei halunnut katkaista hihoja, koska hän kasvaisi vielä. Ja mistä sen tiesi, löytyisikö silloin enää toista yhtä kaunista ja käytännöllistä ja monitaskuista takkia.

Teatterin raunioissa ruohottuneen näyttämön alla oli pari puoliksi sortunutta koppia, joihin saattoi pujottautua ulkomuurissa olevasta aukosta. Sellaisessa kopissa Momo nyt asusti.

Eräänä päivänä joukko naapureita tuli hänen luokseen ja yritti kysellä yhtä ja toista. Momo seisoi heidän edessänsä ja katseli heitä säikähdyksissään, sillä hän pelkäsi, että ihmiset ajaisivat hänet pois. Mutta pian hän huomasi, että he halusivat hänelle vain hyvää. He olivat itsekin köyhiä ja elämää nähneitä.

– No, muuan miehistä sanoi, – sinäkö viihdyt täällä?

– Niin, Momo vastasi.

– Ja aiot jäädä tänne?

– Niin minä haluaisin.

– Eikö kukaan kaipaa sinua?

– Ei.

– Eikö sinun sentään pitäisi mennä kotiin?

– Minun kotini on täällä, Momo sanoi kiireesti.

– Mistä sinä tyttörukka tänne tulit?

Momo viittasi epämääräisesti jonnekin kauas.

– Kenen lapsi sinä olet? mies kyseli edelleen.

Tyttö tuijotti ymmällään häntä ja muita naapureita ja kohautti hiljaa olkapäitään. Ihmiset vilkaisivat toisiinsa ja huokasivat.

– Älä pelkää, mies jatkoi. – Emme me aja sinua pois. Me yritämme auttaa.

Momo nyökkäsi vaiti, mutta oli yhä varuillaan.

– Momokos sinä sanoit olevasi?

– Niin.

– Se on sievä nimi, mutta en ole kuullut sitä koskaan ennen. Kuka sinulle sellaisen nimen antoi?

– Minä, Momo sanoi.

– Itsekö sinä annoit itsellesi nimen?

– Niin.

– No, milloinkas sinä olet syntynyt?

Momo mietti ja sanoi lopulta: – Minä olen elänyt niin kauan kuin muistan.

– Eikö sinulla ole tätiä tai setää tai isoäitiä, ei ketään sukulaisia? Momo vain katsoi miestä vaiti vähän aikaa. Sitten hän mutisi: – Minun kotini on täällä.

– Jaaha, mies sanoi. – Mutta sinä olet sentään vielä lapsi – paljonko sinulla oikein on ikää?

– Sata, Momo sanoi epävarmasti.

Ihmiset nauroivat, sillä he luulivat Momon puhuvan piloillaan.

– Oikein totta, kuinka vanha sinä olet?

– Satakaksi, Momo vastasi epäröiden vielä enemmän.

Kesti hetken ennen kuin ihmiset ymmärsivät, että tyttö osasi vain pari lukusanaa, jotka oli sattunut jos-sakin kuulemaan. Mutta ne olivat jääneet hänelle aivan hämäräksi, koska kukaan ei ollut opettanut häntä las-kemaan.

– Kuulepas, mies sanoi neuvoteltuaan muiden kanssa.
– Mitäs arvelisit, jos puhuisimme sinusta poliisille? Silloin pääsisit hoitokotiin ja saisit ruokaa ja vuoteen ja oppisit laskemaan ja lukemaan ja kirjoittamaan ja paljon muuta kaupanpäällisiksi. Miltä se sinusta tuntuisi?

Momo vilkaisi häneen pelästyneenä.

– Ei, hän mutisi, – en minä halua sinne. Minä olin ker-
ran. Siellä oli muitakin lapsia. Siellä oli kalterit ikkunoissa.
Joka päivä annettiin selkään – ihan ilman syytä. Kiipesin
yöllä muurin yli ja karkasin. En tahdo mennä sinne enää.

– Sen minä kyllä ymmärrän, sanoi eräs vanha ukko ja
nyökkäsi. Muutkin ymmärsivät ja nyökkäsivät.

– Ei sitten, joku nainen sanoi. – Mutta sinä olet sentään
vielä lapsi. Jonkun täytyy pitää sinusta huolta.

– Minä pidän, Momo vastasi huojentuneena.

– Selviätkö sinä yksin? nainen kysyi.

Momo oli vähän aikaa vaiti ja sanoi sitten hiljaa:

– Minä en tarvitse paljon.

Ihmiset vilkaisivat jälleen toisiinsa, huokasivat ja nyö-
kyttivät päätään.

– Kuulehan Momo, aloitti taas se mies, joka oli puhu-
nut ensiksi. – Me olemme tässä tuumineet, että voisit
muuttaa jonkun meikäläisen luokse. Vähänhän meillä
kaikilla on tilaa ja melkein jokaisella on jo ennestään iso
liuta lapsia ruokittavana, mutta samalla kai siinä menisi
yksi lisää. Mitäs siitä ajattelet?

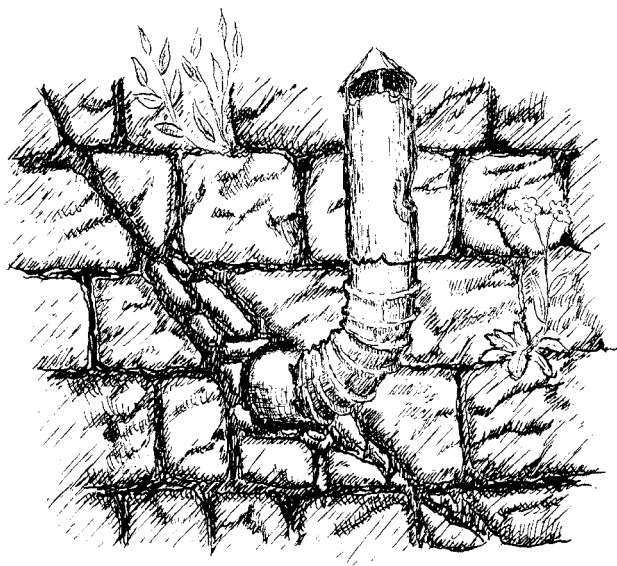
– Kiitos, Momo sanoi ja hymyili ensimmäistä kertaa. – Kiitos teille! Mutta enkö minä saisi jäädä tänne asumaan?

Ihmiset pohtivat pitkään ja antoivat lopulta periksi. Sillä olihan Momon loppujen lopuksi aivan yhtä hyvä asua täällä kuin heidän luonaan ja he voisivat kaikki pitää hänestä huolta, koska se kävi heiltä yksissä tuumin helpommin kuin joltakulta yksinään.

Ensi töikseen he raivasivat ja kunnostivat parhaansa mukaan puoliksi sortuneen kivikopperon, jossa Momo asui. Yksi miehistä oli muurari. Hän muurasi huoneeseen kivistä pienen uunin ja pani paikoilleen ruosteisen savutorven. Vanha puuseppä nikkaroi muutamasta pakkilaatikon laudasta pienen pöydän ja kaksi tuolia. Ja lopuksi naiset toivat vielä hylätyn kiemurakuvioisen rautasängyn, kaksi huopaa ja patjan, jossa ei ollut reikiä juuri nimeksikään. Näyttämön raunioiden alla olevasta kopista oli tullut viihtyisä pieni huone. Muurarissa oli vähän taiteilijankin vikaa. Hän maalasi lopuksi seinälle vielä sievän kukkataulun. Hän maalasi siihen jopa kehykset ja sen naulan, josta taulu riippui seinällä.

Ja sitten tulivat naapurien lapset ja toivat mitä keneltäkin liikenä, kuka palan juustoa, kuka pienen sämpylän, kuka hedelmän, kuka mitäkin. Ja kun lapsia oli paljon, kertyi sinä iltana niin runsaasti ruokaa, että he saattoivat pitää amfiteatterissa oikein pienet juhlat Momon tulon kunniaksi. Juhlissa oli niin hauskaa kuin vain köyhien juhlissa voi olla.

Niin alkoi pienen Momon ja ympäristön väen ystävyys.

TOINEN LUKU

EPÄTAVALLINEN KYKY JA AIVAN TAVALLINEN RIITA

Siitä lähtien Momo eli kuin herran kukkarossa, ainakin omasta mielestään. Hän sai joka päivä syödäkseen, milloin enemmän milloin vähemmän, miten sattui ja miten ihmisiltä riitti. Hänellä oli katto pään päällä, hänellä oli vuode, ja kun oli kylmä, hän saattoi sytyttää tulen uuniin. Ja ennen kaikkea hänellä oli paljon hyviä ystäviä.

Nyt voisi ajatella, että Momolla sattui vain olemaan mahdottoman hyvä onni, kun hän osui niin hyvien ihmisten luo – ja niin Momo itse ajattelikin. Mutta lähiseudun ihmiset huomasivat pian, että heillä sitä onnea vasta olikin. He tarvitsivat Momoa ja ihmettelivät, kuinka olivat lainkaan tulleet toimeen ilman häntä. Ja mitä pitemmälle aika kului, sitä tärkeämmäksi Momo heille kävi, niin tärkeäksi, että he pelkäsivät vain hänen lähtevän jonakin päivänä tiehensä.

Niinpä Momon luona kävi paljon ystäviä. Joku istui melkein aina hänen luonaan puhumassa vakavista asioista. Ja kun joku tarvitsi Momoa mutta ei päässyt käymään, hän lähetti hakemaan tyttöä. Ja jos joku ei ollut vielä huomannut tarvitsevänsä Momoa, hänelle sanottiin: – Mene Momon luo!

Siitä lauseesta tuli vähitellen niillä seuduin sananparsii. Kuten sanottiin »Onneksi olkoon» tai »Herran haltuun» tai »Luoja paratkoon», niin sanottiin nyt kaikissa mahdollisissa tilanteissa: »Mene Momon luo!»

Mutta miksi? Oliko Momo niin tavattoman älykäs, että hän osasi antaa jokaiselle oikean neuvon? Oliko hänellä aina oikeat sanat, kun joku tarvitsi lohdutusta? Pystyikö hän ratkaisemaan riidat viisaasti ja oikeudenmukaisesti?

Ei, eihän Momo pystynyt sen paremmin kuin muukaan lapset.

No osasiko Momo sitten jotakin sellaista, jolla sai ihmiset hyvälle tuulelle? Osasiko hän esimerkiksi laulaa kauniisti? Tai soittiko hän kitaraa tai huilua tai jotakin? Tai ehkäpä hän tanssi tai esitti akrobaattitemppuja – hänhän asuikin vähän niin kuin sirkuksessa? Ei, ei sinne päinkään.

Osasiko hän taikoa? Oliko hänellä jokin salainen taikasana, jolla sai surun ja puutteen haihtumaan? Osasiko hän lukea kädestä tai muuten ennustaa?

Ei osannut.

Mutta yksi taito Momolla oli parempi kuin kenelläkään: hän osasi kuunnella.

Mitäs ihmeellistä se muka on, moni lukija varmaan sanoo. Kai kuka tahansa nyt kuunnella osaa.

Mutta eipä vain osaakaan. Oikean kuuntelemisen taidon osaa vain hyvin harva. Ja Momolla oli aivan ainoalaatuinen kuuntelemisen lahja.

Momo osasi kuunnella sillä tavalla, että tyhmät keksivät äkkiä hyvin viisaita ajatuksia. Eivät suinkaan sen takia, että hän olisi sanonut tai kysynyt mitään erityistä. Ei toki, Momo vain nökötti paikoillaan ja kuunteli hyvin tarkkaan ja hyvin myötätuntoisesti. Hän katsoi suurin tummin silmin sitä, joka hänelle puhui, ja silloin puhujan mieleen pulpahti ajatuksia, joista hänellä ei ollut aikaisemmin ollut aavistustakaan.

Hän osasi kuunnella niin, että epätietoinen tai kahden vaiheilla horjuva tiesi äkkiä selvästi mitä halusi. Tai niin, että arka muuttui yhdellä iskulla vapaaksi ja rohkeaksi. Tai että sorrettu ja onneton sai iloa ja varmuutta. Ja kun joku tunsu, että hänen elämänsä oli vääristynyt ja turha ja hän itse vain yksi miljoonasta, joutava olento, jonka voi korvata yhtä helposti kuin rikkinäisen kukkaruukun – kun hän meni ja kertoi kaiken pienelle Momolle, silloin hän oivalsi jollakin salaperäisellä tavalla jo puhuessaan, että hän oli kerta kaikkiaan väärässä, että juuri hänenlaistaan ihmistä ei ollut toista koko maailmassa ja että hän siksi oli omalla erityisellä tavallaan hyvin tärkeä.

Sillä tavoin Momo kuunteli!

MERKILLINEN TARINA
HARMAISTA HERROISTA JA TYTÖSTÄ,
JOKA ANTOI IHMISILLE TAKAISIN AJAN.

Aikapankin harmaiden herrojen aavemainen joukko on liikkeellä: he petkuttavat ihmisiä säästämään aikaa. Mutta niin tehdessään ihmiset sairastuvat, ikävystyvät, ja elämä muuttuu yhä köyhemmäksi ja kylmemmäksi. Myös lapset kärsivät.

Pörröpäinen Momo-tyttö osaa kuunnella ihmisiä ja saa heistä parhaimman esiin. Kun hän ryhtyy taistelemaan aikarosvoja vastaan, elämän antaja, mestari Hora, varustaa hänet kamppailuun. Kädessään ihmekukka ja apunaan kilpikonnan Momo kohtaa vihollisen.

MICHAEL ENDE (1929–1995) on Saksan menestyksekkäimpiä toisen maailmansodan jälkeen uransa aloittaneita kirjailijoita. Alun perin vuonna 1977 suomeksi ilmestynyt kiehtova *Momo* on edelleen ajankohtainen: kiire vain lisääntyy ja tehokkuuden tavoittelu kiihtyy. Moderni klassikko antaa ajateltavaa ajan kanssa kilpaa juokseville. Ende muistetaan myös kirjastaan *Päättymätön tarina*.

www.wsoy.fi

L84.2

ISBN 978-951-0-51629-4

Kannen suunnittelu: Eva Schöffmann-Davidov